

Janyšková, Ilona

[Erhart, Adolf. Ausgewählte Abhandlungen zur indogermanischen vergleichenden Sprachwissenschaft]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2007, vol. 56, iss. A55, pp. 352-353

ISBN 978-80-210-4335-0

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100987>

Access Date: 27. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Adolf Erhart: Ausgewählte Abhandlungen zur indogermanischen vergleichenden Sprachwissenschaft. Herausgegeben von Bohumil Vykypěl, übersetzt von Iris Kneisel. Schriftenreihe Philologia – Sprachwissenschaftliche Forschungsergebnisse, Band 87. Verlag Dr. Kovač, Hamburg 2006. 426 S. ISBN 3–8300–2434–7

31. května 2006 by se Adolf Erhart dožil osmdesáti let. To byl jistě jeden z důvodů, proč byl právě na jaře minulého roku vydán soubor vybraných statí z indoevropské srovnávací jazykovědy profesora indoeuropeistiky brněnské filozofické fakulty Adolfa Erharta. Tím hlavním důvodem byla ovšem snaha zpřístupnit zahraničním indoeuropeistům Erhartovy články roztroušené v různých časopisech domácích, v cizině často nesnadno dostupných.

Na úvod několik čísel: Kniha obsahuje na 350 stranách celkem 22 statí v němčině (10 z nich bylo přeloženo z češtiny), jedna stať zůstala v původním znění francouzském a jedna (o etnonymu *Čech*) byla ponechána v češtině.

Po stručné předmluvě Bohumila Vykypěla, datované symbolicky 31. květnem 2006, následují vlastní články rozčleněné tematicky do tří velkých oddílů: První oddíl „Generalia“ (s. 9–86) obsahuje překlady čtyř příspěvků týkajících se metodologických otázek indoevropské srovnávací jazykovědy: *Cesty a cíle srovnávací jazykovědy*, *Geneze indoevropských jazyků – diferenciace či integrace?*, *Jak klasifikovat jazyky?* a *K otázce vztahů indoevropských jazyků k jiným jazykovým rodinám* (spoluautorem posledního příspěvku je Arnošt Lamprecht). Druhý oddíl „Phonologica et morphologica“ (s. 89–239) je nejobsáhlejší, což nepřekvapuje, neboť zejména indoevropská fonologie a morfologie byly hlavním předmětem Erhartova vědeckého zájmu (připomeňme v této souvislosti jeho tři zásadní monografie: *Studien zur indoeuropäischen Morphologie*, *Indoevropské jazyky (Srovnávací fonologie a morfologie)* a *Die indogermanische Nominalflexion und ihre Genese*). Výsledky bádání o indoevropské fonologii Erhart prezentoval v řadě studií, v knize jsou otištěny tyto: *Zum ie. Wechsel Media : Media aspirata*, *Die vorslavischen Verschlusslaute*, *K vývoji a současnému stavu laryngální teorie*, *Der ie. Akzent und seine Funktionen*, *Nochmals zum indoeuropäischen Konsonantismus*, *Die Haupttendenzen der indoeuropäischen Lautentwicklung*, *Das indoeuropäische Konsonantensystem und die Gliederung der ie. Sprachfamilie* a *K otázce stability souhláskových podsystémů v jazycích evropského makroareálu*. Kromě těchto studií obsahuje druhý oddíl kapitoly o indoevropské fonologii převzaté z monografií *Studien zur indoeuropäischen Morphologie*, *Indoevropské jazyky* a *Úvod do fonologie* a také část rukopisu Erhartovy habilitace z r. 1962 *Nové pohledy na indoevropský konsonantismus*. Třetí oddíl „Varia“ (s. 243–347) soustřeďuje články, které se tematickému zaměření Erhartových monografií vymykají: *Zum Problem der baltisch-slavischespracheinheit*, *Bemerkungen zum Nasalinfix im Slawischen*, *Sur le rôle des préfixes dans les langues indoeuropéennes*, *U kolébky slovanských jazyků*, *Zur Morphologie des indoeuropäischen Präpositionen*, *Das ewige s. Die indogermanische s-Morphe und ihre Substituten* a *Archaisch oder konservativ? Das Anatolische und das Baltische*. Etymologický příspěvek *Odkud máme jméno? K původu etnonyma Čech* uvedený na konci oddílu připomíná i poslední etapu Erhartova vědeckého zájmu, kterou byla etymologie. Od poloviny 90. let minulého století byl totiž Adolf Erhart spoluautorem a posléze i hlavním redaktorem *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*, který vzniká v etymologickém oddělení Ústavu pro jazyk český v Brně.

Výběr článků je doplněn o obsáhlou skicu o životě a díle A. Erharta: *Adolf Erhart: Leben und Werk* (s. 349–390). B. Vykypěl v ní poutavě informuje – s četnými odkazy a doplňujícími poznámkami – o Erhartově životní, vědecké a učitelské dráze, objasňuje jeho metody práce a také vysvětluje, čím je pro něj osobně Erhartovo dílo inspirující. Všimá si rovněž vlivu učitelů, zejména Václava Machka, na Erhartův vědecký růst. Z dochované korespondence s významnými domácími i zahraničními lingvisty byly pro ilustraci zařazeny dva dopisy adresované ruskému jazykovědci L. G. Gercenbergovi, který je autorem článku *Предыстория индоевропейских языков в работах А. Эрхарта* uveřejněném v roce 1979 v časopise „Вопросы языкознания“. Bibliografie (s. 399–420)

zahrnuje vedle Erhartových publikovaných prací i práce rukopisné a také odkazy na práce o něm, doplněny jsou i recenze Erhartových monografií.

Fotografie uvedené v příloze jsou milou upomínkou na Adolfa Erharta, vynikajícího vědce, ale především laskavého a moudrého člověka, vtipného glosátora společenských i politických událostí a vášnivého cestovatele (vzpomeňme na záplavu barevných špendlíkových hlaviček na mapě světa v jeho pracovně označující místa, která navštívil a o kterých dovedl tak poutavě vyprávět).

Na závěr se nabízí otázka, zda by si také česká veřejnost nezasloužila monografii o životě a díle Adolfa Erharta.

Zpráva vznikla za podpory grantu GA AV ČR (IAA900610501).

Iлона Janyšková

Nikolaj S. Trubetzkoy: Russland – Europa – Eurasien. Ausgewählte Schriften zur Kulturwissenschaft. Herausgegeben von Fedor B. Poljakov. Redaktion und Vorwort von Heinz Miklas. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 2005. (Schriften der Balkan-Kommission. 45.) 479 S. ISBN 3–7001–3329–4

Der besprochene, vom Wiener Slawisten Fedor B. Poljakov sorgfältig edierte Band stellt die bisher letzte aus den zahlreichen Anthologien aus den Schriften von Nikolaj S. Trubetzkoy dar, die in den letzten zwanzig Jahren erschienen sind (sie sind auf S. 11 verzeichnet). Die Forscher, die das Gefühl haben, dass die Prager Schule weniger bekannt ist, als sie verdient, können sich über diese reichliche Versorgung mit Trubetzkoy sicherlich freuen, auch wenn ich persönlich der bescheidenen Meinung bin, dass die Herausgabe der Schriften anderer Repräsentanten des Prager Strukturalismus dringender ist, damit dieser endlich nicht mehr vorwiegend mit den Namen von Jakobson und Trubetzkoy verbunden wird. Jedenfalls ist dem Herausgeber sowie dem Verlag herzlich zu danken und zu gratulieren.

Poljakovs Band enthält Trubetzkoy's wichtigste eurasische Texte, alle mit wertvollen Kommentaren des Herausgebers ausgestattet (S. 285–314). Man findet hier *Europa und die Menschheit* (S. 31–89), *Das Erbe Dschingis Chans* (S. 91–154), *Zum Problem der russischen Selbsterkenntnis* (S. 155–274) und *Die Ideokratie als Gesellschaftsordnung der nächsten Zukunft nach der Lehre der Eurasier* (S. 275–284). Diesen Themenbereich erfassten teilweise bereits die von Anatoly Liberman in englischer Sprache (Trubetzkoy 1991) und von Patrick Sériot in französischer Sprache (Trubetzkoy 1996) edierten Bücher. Es bestehen hier jedoch Unterschiede. Zunächst sind die Texte bei Liberman und Sériot natürlich nicht dieselben wie bei Poljakov. Ferner veröffentlichte Poljakov im Anhang auch einige weitere, geschickt ausgesuchte Texte zu Leben und Werk Trubetzkoy's, ebenfalls mit seinen inhaltsreichen Anmerkungen (S. 448–461): Trubetzkoy's Autobiographische Notizen (S. 415–421; ursprünglich der zweiten und den weiteren Auflagen der Grundzüge der Phonologie angeschlossen) und an verschiedenen Stellen erschienene Erinnerungen an Trubetzkoy, und zwar von Roman Jakobson, Trubetzkoy's Freund und engem Mitarbeiter (S. 422–436), von Trubetzkoy's Schwiegersohn und Schüler A. V. Isačenko (S. 437–441) und von Rudolf Jagoditsch, Trubetzkoy's Schüler und Nachfolger in Wien (S. 442–447). Schließlich hat der Herausgeber ein sehr informatives Nachwort verfasst, in dem man sogar unpublizierte Archivmaterialien findet und dessen Lektüre dem interessierten Leser nachdrücklich zu empfehlen ist: *Nikolaj Trubetzkoy's eurasische Vision: Hintergründe und Wirkung* (S. 315–414; zum reichen Literaturverzeichnis könnte Voráček 2004 hinzugefügt werden). Poljakov's Nachwort stellt gewissermaßen ein ausführliches historisch-deskriptives, auf deutsche Weise an Material und Informationen reiches Pendant zum eher analytischen kürzeren Vorwort von Sériot in dem von ihm betreuten Band dar (man erfährt bei Poljakov beispielsweise auch, wie viel Trubetzkoy's Frau in Sofia verdiente oder wo genau Trubetz-